

તાપીનું તોફાન

અને

સુરતની રેલ.

રચનાર,

૨. ઉપાધ્યા. નારણજી લક્ષ્મિરામ,

ડાકોરના.

છાપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

પુસ્તકેશર,

ત્રીભોવન રણછોડ ડાકોરના
દોહરો.

સજ્જન સર્વે વાંચજો, તાપીનું તોફાન.
રેલ થકી પુષ્કળ થયું, ઘણા લોકને જાન.

અમદાવાદમાં

આરટોડિયે ચક્રે આર્યોદય પ્રેસમાં છાપી.

સંવત ૧૯૩૯.

સન ૧૮૮૩

કીમત એક આના.

મુચના.

સર્વે વાંચનાર સજ્જનોને ખબર આપવામાં આવેછેકે આ ચોપડીનું લખાણુ ન થાય અને ટુંકામાં સઘળી હકીકતની ખબર પડે એવા હેતુથી મુખ્ય મુખ્ય બાબતો લઈ આ લઘુ પુસ્તક રચ્યું છે. અને આ મદદ રેલથી ગરીબ લોકોને જે તુકશાન થયું છે તેમને મદદ કરવાને માટે સુરત, મુંબાઈ, અમદાવાદ વીગેરે મોટાં શહેરોમાંથી ઉત્તરાણું કરી રૂપીઆ મોકલવામાં આવ્યાછે. તેમાંની કેટલાક રકમો મારા જાણવા પ્રમાણેની આ ચોપડીમાં દાખલ કરવામાં આવીછે તે સિવાય જે રકમો મોકલવામાં આવીછે તે આમાં દાખલ થઈ નથી. અને હજુ મુઘી ટીપ ચાલુ છે તેથી કરી કેટલીક રકમો ભરાયાં જાય છે.

બીજું આ રેલમાં ધણા દયાળુ મેહેરબાનોએ મદદ કરી છે તેમ છતાં મારા જાણવા પ્રમાણેના મુખ્ય મુખ્ય માણસોનાં નામ ટુંકામાં આ ચોપડીમાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે.

અર્પણપત્રિકા.

સર્વે સજ્જનોને હું નમ્રતા પૂર્વક વિનંતી કરું છું કે સુ-
રતમાં તા. ૨ જુલાઈ સન ૧૮૮૩ ને રોજ જે મહારાજ
આવેલી તેથી કરીને સુરતના લોકોને તથા તાપી કિનારા
પરનાં કેટલાંક ગામને ધણું નુકશાન થયેલું તેમાં સુરત,
મુંબાઈ, અંબાવાદ વગેરે શહેરોના સદ્ગૃહસ્થો ને દયાળુ
મેહેરબાનને ધણી રીતે મદદ કરી તેથી તે સદ્ગૃહસ્થોને
હું આ લઘુ પુસ્તક અર્પણ કરું છું તે માન્ય કરશો.

લીઠ નારણજી લક્ષ્મિરામ સહી.

રેહેવાશી ડાકોરના.

તાપીનું તોફાન.—અને સુરતની રેલ.

દોહરો.

ઝોગણી ત્રીસ નવ સાલમાં, ક્યો તાપીએ કેર;
વદ તેરશને જોઈમાં, આવી પાણી લેહેર.
સોમે શોક જણાવીયો, તે દિન પુર અપાર;
મંગળવારે મદાલીયું, શેરી એક ધ્વજાર.
તે બાળન જણાવવા, જાહેર કરી આ બુક;
ભુલ મુધારી વાંચજો, કદી હોય જો ચુક.

રાગ પરજીયો.

શેઠ સગાળશા સાધુને સેવે, વાણીયો પાળે વૃત. એ રાગ.
તાપીપુર આજ્યું ભારીરે, સુરતની સુરતી ઉતારી. ટેક૦
સંવત ઝોગણી ત્રીસ નવ સાલે, વરસાદ થયો અપાર;
લાગલાગટ થણી હેલી થઈને, રેલ આવી નીરધાર. તાપીપુર૦
જોઈ વદી તેરશ સોમવારે. તાપીએ આજ્યું પૂર;
શેહેરના લોકોને ત્રાસજ પડીયો, વળી ઉતરીયાં તુર. તાપીપુર૦
ચડતું પાણી દેખી લોક બિચારાએ, કરવા માંડી નાસનાશ;
ઘેરથી ફેટલાં કંઈક ગએલાં, કોઈકનો કંઈ વાસ. તાપીપુર૦
કોઈક ઘરમાંથી દ્રવ્ય કાઢીલે, કોઈક કાઢે અન્ન;

કોઈક રાયરચીલું સંભાળે, કોઈ વદે ત્રિભુવન. તાપીપુરં
 કેટલીક નારી બાળને મૂકી, નાશી ગઈ તે વાર;
 મુઠીયો વાળી નાસવા માંડ્યું. પાછું જન્મ્યું એ લગાર. તાપીપુરં
 સોમની સાંજે પાણી રૂપે કાળે. મોટી મારી કાળ;
 પુરૂષનારી માલજ ભારી, વળી ખેંચાયાં બાળ. તાપીપુરં
 મંગળવારના પ્રભાત માંડી. શેહેરમાં પુર પસરેલ.
 શેરી ચક્કાં ચોકને રસ્તા, સઘળાં પાણીથી ભરેલ. તાપીપુરં
 નાનપુરાના કિલ્લા આગળ, કરી નાંખ્યું મેદાન;
 ભાગાતળાવની ભોગતી આણી, સાંભળજે સૌ કાન. તાપીપુરં
 શાહાપુર કેરી સડકને ઘેરી. સ્ટેસન રેલવે જેલ;
 બેગમપુરાને બોળી નાંખીને, નવા પુરા ગયું તેલ. તાપીપુરં
 કાંકરા ખાડીના કાંકરા કાઢી, સૈયદ પુરે ગયું પુર;
 અસુર બેગને જદા ખાડીથી, માછલી પીઠ જરૂર. તાપીપુરં
 આવી રીતે જળે રૂમવા માંડ્યું. ગણાવું છું તે ઠામ;
 યાદ આવે તેમ હું તો લખું છું. સાંભળજે સૌ નામ. તાપીપુરં
 ગોપી પરામાં ગોપીસમ ધુમ્યું. રસ્તમપુરા કેળા પીઠ;
 સગરામપરામાં ડાટજ વાળ્યો, નવસારી ભાગોળ દીઠ. તાપીપુરં
 આમ તેમ પાણી ફરવા લાગ્યું, લોક કરે નાસા નાશ;
 તેવામાં ઉપકારી અમલદાર, આવ્યા તેમની પાસ. તાપીપુરં
 નસાયું નહીંને અજાણ્યમાં જે રહ્યા, તેમની ચર્ચ જળ ધાત;
 એવો કોપ પ્રભુએ ખુબ કીધો, નક્કી કહું મારા ભાત. તાપીપુરં

ત્રાપા હોડી મૂકી બનતા ઉપાયો, કરવા લાગ્યા તતકાળ;
 પુન્યશાળીએ પુરણ રીતે, મારી મદદની ક્ષણ. તાપીપુરં
 સાબાશ છે ફેજ મહામદને કહું, વળી જે ગણપતરાવ;
 કમીશનરોએ કહેવત નથી આણી. સાહે કરી રાખી ભાવ. તાપીં
 વળી ઉવીચનરથ પ્રેસીડેન્ટ વાદસ સાહેબ જેલ;
 અંતઃકરણથી જન્નો ઉગાર્યા, ધન્ય તેમની દેલ. તાપીપુરં
 વળી ધન્ય કિહીએ સાહેબ હન્સપેક્ટર, નાનાભાઈ. જેનું નામ;
 તથા પોલીસ મુપ્રીડેન્ટ સાહેબે, ક્યું પરમારથ કામ. તાપીં
 ઉપર ગણ્યા જે સાહેબો સરવે, મગ્યા બચાવા જન;
 જેનો આવદાલતો ભાઈ લાંગો, તેલ બચ્યા તે દન. તાપીપુરં
 લોક બિચારા ભૂખના માર્યા, અન્ન વિના અકળાય;
 તેલ વેળા મહાજન લોકોએ, અન્નની આપી સલાય. તાપીપુરં
 વળી ઉધરાણું કીધું કલેક્ટરે, ગામ લોકોની પાસ;
 સાદી ત્રેવીસે વસુ મેળવીયા, રાખી નહીંજ ક્યાશ. તાપીપુરં
 વળી મુબારકના શેહીયા સારા, તાપીદાસ વજદાસ;
 વીજમુખણદાસ આતમારામે લીધી ગરીબોની આશ. તાપીપુરં
 પ્રેમચંદ રાયચંદે કૃપા કરીને, ટીપ કરી મુબાઈ શેહેર;
 અડતાળીસ સદસ્સને સવાચારાણું, ભેગાકરી કીધી મેહેર. તાપીં
 તેમજ પારસી ધર્મીય બાઈએ, સમજી પરોક્ષનું કામ;
 પંદરસદસ ઉલટથી આપ્યા, મોટલી બાઈ જેનું નામ. તાપીપુરં
 ધન્ય એ બાઈ ધન્ય કમાઈ, ધન્ય ધન્ય એની જાત.

ધન્ય જીવતર એનું પણ કહીએ. ધન્ય એનાં માત તાત. તાપીપુર
 આવી રીતે અમદાવાદમાં પણ, ફંડ થયુરે તૈયાર.
 કોસીસ કીધી મહીપતરામે, મોકલ્યા જેડે હજાર. તાપીપુર
 એક વિના બીજી ટીપ થઈ, હસ્તક પ્રેમાભાઈ શેડ.
 એલેચરદાસ તથા ભોળાનાથે, ચાલીસે મોકલી મેટ. તાપીપુર
 વકીલ ડાહ્યાભાઈએ ડહાપણુ ભરેલી. કીધી ઘણી સારી વાત
 રૂડા માન્યજેટ દારકાદાસે, મદદ કરી ભલીભાત. તાપીપુર
 મોટી મદદ કરી બચાવ્યાં અંનથી, ગરીબોને તે પણ,
 વગુલાલ વંશ વૃદ્ધિ થાળે, જગન્નાથ રહે અચળ. તાપીપુર
 ઉપર ગણેલા પ્રભુ જીવાડે, પુન્ય કરે નીરધાર,
 અનોપરામના આમુટ પુરે, હરી તમે ભંડાર. તાપીપુર
 દાદાભાઈ ભલપણના ભંડારી, તેણે પણ લીધો શ્રમ.
 પુરે ભાવે મદદ બહુ આપી. પુન્ય કર્યું એકદમ. તાપીપુર
 આવી રીતે અમલદાર ગૃહસ્થોએ, મદદ કરીરે વિશેષ.
 ધન્ય મુંબાઈના લોકોને કહું છું, કર્યું ગરીબ સુખ બેશ. તાપીપુર
 રાજનગરમાં રાવસાહેબો, ગામમાં જે કહેવાય.
 શેડ કાવસજી સહીત ગૃહસ્થોએ, નાણું મોકલી કરી સહાય. તાપી
 જેને પ્રભુભાઈ વહાલા હતા તેણે, રંદોને કીધું સુખ,
 પુન્યશાળીએ પુન્યને માટે, પુરણ વેડયું દુખ. તાપીપુર
 ઈશ્વર ઈચ્છા હતી તે બનીયું, નથી એમાંરે ઉપાય,
 કર્તાનું કર્યું થાય હમેશાં, શોક કીધે શું થાય. તાપીપુર

ભાઈઓ નારણે પુછી વાંચીને, લખ્યું આતોરે લખાણ,
ભૂલ હોય તો સૌ માફ કરજો, સરવેને કર જાણ. તાપીપુર૦

છંદો.

આવી સુરત રેલ, તણાયાં ગામજ ભારી;
કિનારાનાં મુખ્ય, તેહ હું કહું વિચારી.
તણાઈ ગયો સૌ માલ, ધરોમાં પાણી પેટું,
થયું ઘણું નુકશાન, માણસો રેવા બેઠાં.
તેહ વિના નુકસાન બહુ, થયું ભાઈ તે કહું કથી;
જન નારણ તો એમ વદે, પાછું મળવાનું નથી. ૧

તણાયલા માલનું ઉઠાડરણ.

મનહર છંદ.

છતર પલંગ અને, છતરીઓ ઘણી સારી,
ગોદડાં. ઘણાંક જતાં. પુરમાં દેખાય છે;
લકડડ, કપડ ઘણું, પુસ્તક ને ચોપડાઓ,
વાસણ ને દાણા ઘણા, રેલમાં રેલાય છે.
ડાખલીઓ ચણાણાંને, ચમચા તો ચાટ્યા જાય,
ચપ્પુ કાતરોને દેખી, મન તો મુંઝાય છે;
એહ વિના સામાનને, રાય રચીલું તો ભાઈ,
ઘણુંક તણાઈ ગયું, એમ ઉચરાય છે. ૧

પે'ડાને પતાસાં ખાસાં, બરફીને શાક પાક,
 ખાંડ ગોળ ઘઉં બહુ, વળી ધી તણાયું છે;
 રમાલ ને ખેસ ખેસ, ઘડીખાળ ઘણાં સારાં,
 ધુપેલ ને તેલ રેલમાં, જતું જણાયું છે.
 ખુરશીઓ મેજ સેજ, પેટીઓ પટારા ઘણા,
 ટોપીઓ વિગેરે ઘણું, જતુંજ સુણાયું છે;
 હાંડીઓ અપાર ચાર, ચીમનીઓ નીરધાર.
 જતાં નદી લાગી વાર, જુજ આ ગણાયું છે. ૨

નુકસાન થયું તે ગામનાં નામ.

ભરથાણા,^૧ અડાજણ,^૨ પાળ અંને ભાંઠા જેલ,^૩
 તેલ તણા દુર દશા. પાણી થકી આવી છે;
 કુલવાડા,^૪ વરાછાને,^૫ રંઢ રળીયાત ગામ,^૬
 મગદલા,^૭ રાંદેરની,^૮ વસ્તીને ફસાવી છે.
 મંજોબ,^{૧૦} ડભાલી,^{૧૧} રોળી નાંખ્યું પુર પાણી થકી,
 ગામ કતારને પુરી, પરિક્ષા બતાવી છે;
 ઉમરાને ઉમળકે,^{૧૩} પાણીએ સપાટી નાંખ્યું,
 એવી રીતે તેર ગામ, ને લાતો લગાવી છે. ૩

પીડાએલી નાતો વિષે.

વેરા, કાછીયા સુથાર, લવાર ને ઘોળી માળી,
 દરજી, તંબોળી, ઝેળી, કુંભાર પીડાયા છે;
 સોની, મોચી. ભવૈયા ને, ગવૈયા ગાણું ગાનાર,
 વહીવંચા. સંચાવાળા, દુઃખમાં દટાયા છે.
 પંચોળીને ભાવસાર, કણુળી, કડીયા ધાંચી,
 વાણીયાના પ્રાણીયા તો. શીખાએ અંધારા છે;
 આલ્મણને, ભોઈ રોઈ ગયા ધાંવળનયુ ધણા,
 જોગી. ભોગી, રોગી રેલ. જાળમાં ફસાયા છે. ૪
 કંદોઈને ફસારા. મરેડાને મારવાડી
 રાવળીઆ રચારીનું, રસાનાળ વાળ્યું છે.
 નીચી જાતના તો લોક, થોકે થોકે મુકે પોક;
 પારસીઓ તણું ઘણું, હૈયુ પુરે બાળ્યું છે.
 મુસલમાનો તો મન. તન દૈ ખુદા ખુદારે;
 તે સાંભળી ખારવાએ. હોડી સામુ ભાળ્યું છે.
 દખણી ને સલાટનો સપગાઈ ગયા ત્યાંહી;
 જ્યાંહી જ્યાંહી જોઈએ ત્યાં, દુખજનીલાળ્યું છે. ૫

કુલ નુકસાન થયું તે.—સોરઠા.

અંધું મળી નુકસાન, વીશ લાખ કેરું થયું;
 ગયાં પાંચશેં જાન, કુલ કરી ગણતી અમે;

જોઈ ન્યુસ નીરધાર, તારંજો તો કાઢીયો.
 દુંકામાં આ સાર, જરૂર તેજ જણાવીયો.

પ્રભુની સ્તુતિ.

લલિતછંદ.

અરર ઓ હરી આશુરે કર્યું. અમ તણું ઘણું સુખ સૌ હર્યું;
 જીલ્લમ રેલથી દુઃખીયા થયા, અરર ઓ હરી લાવશે દયા.
 નવ રહી કશી ખામી સઘરે, ઘણુંજ થઈ ગયું દુઃખ હઘરે;
 દુઃખ વિનાજતો કોઈ નારહ્યા. અરર ઓ હરી લાવશે દયા.
 બહુજ જોરમાં રેલ આવીછે, પવન પાણીથી ધ્રુમ મચાવીછે;
 જરૂર જોઈને અરભડી ગયા. અરર ઓ હરી લાવશે દયા.
 વળી સુરત આ સસંજે હતું, થઈ ગયું અરેરે હતું નવું;
 ખસુસ ઝેરના જામતો થયા, અરર ઓ હરી લાવશે દયા.
 રૂદન સૌ કરે નારીને નરો, પુરણુરે પડ્યાં, શેહેરમાં ઘરો;
 કયમ દુઃખી કરે તારો જે મયા. અરર ઓ હરી લાવશે દયા.
 જરૂર જનને ત્રાસ થાયરે, વદનથી વદે હાયહાયરે,
 જીવનરે તણી મૂકીને હયા, અરર ઓ હરી લાવશે દયા.
 મન કઠોર શું ઓ પ્રભુ કરે, તનુંજ તાહરા, દુઃખમાં મરે;
 અરર આ સમે, પાણીએ ગૃહ્યા, અરર ઓ હરી લાવશે દયા.

રેલથી નુકશાન પામેલાને સાહે કરનારને આશિર્વાદ.

હુરિગીતછંદ.

હે વિશ્વપતિ ભગવાન હું, અજ્ઞાન કહું સ્તુતિ કરી,
 તે સાંભળી મુજ માગણી, તમ પાર પાડો શ્રી હરી.
 હું રંક પ્રાણી કાઠું વાણી. તે, મને ઈશ સ્થાપજો.
 ઉપકારી જનને પુરણ રીતે, આ સમે સુખ આપજો,
 બહુ સહાય કરી સંકટ સમે. ગરીબ ઉગાર્યાં તનથી.
 રેલાઈ ગએલા લોકની, ભૂખ ભાગી અપી અનૂથી;
 એવા ને ગૃહસ્થો અમલદારો, સુજશ મારો છાપજો,
 ઉપકારી જનને પુરણ રીતે, આ સમે સુખ આપજો;
 મુંબાઈ તણા લોકો ઘણા, પુન્યશાસ્ત્રી પુરા આ સમે,
 હમેશ તે દ્રવ્યવાન રાખો. પુન્ય જેને બહુ ગમે.
 એવા સુધરમી લોકનો, વિશેષ જશ વળી વ્યાપજો.
 ઉપકારી જનને પુરણ રીતે, આ સમે સુખ આપજો;
 પૈસા તણો સારો ઘણો, ઉપયોગ કરી જણે બહુ,
 પુન્ય કરે દુઃખો હરે, ગરીબનાં સુણીને કહું,
 પરોક્ષ પુરું કામ સમજે, સમજી જન અમાપજો.
 ઉપકારી જનને પુરણ રીતે, આ સમે સુખ આપજો.
 ધન્ય ધન્ય વિવેકી નેકી લોકોએ ઘણીજ મદદ કરી,
 એવા સુજનો ઘણું જીવાડો મનમાં દયા ધરી;

તન દઈ ધણી પુન્યજ તણી કરમાંજ લેછે આપજો.
ઉપકારી જનને પુરણ રીતે, આ સમે સુખ આપજો.

(દીલગીર થએલાં ગામોનાં નામ.)

દોહરો.

કલકના કાશી અને, કોટા કોલ્હાપુર
મારવાડના લોક સૌ, દીલગીર થયા જરૂર
ધાધા શોકાતુર છે, ગોંડલ છે પણ તેમ.
કોપ થયો છે કારમો, ના કરી ઈશે રહેમ,
ભાવનગરને, ભૂમલી વીળપુર વઢવાણ.
ડભોઇ જંબુસર અને, વડોદરે થઇ જાણ.
પાટણ પેથાપુર ભણીરે પસરી ગઇ વાત
રેલ થકી સુરત ભણી, ધણી થઈ છે ધાત.
ઇડર અમદાવાદમાં, ગયાં ન્યુસ અપાર
કચ્છ માંડવી પહોંચીયાં, હઠામાં નીરધાર
દેવદ ઝાલદ જાંબુઆ, ઉદેપુર જે રાજ
સુરત તો રેલાર્ડ ગયું, વળ્યું ડાટનું છાજ
મહીસુર મદ્રાસમાં ફરી વળ્યો છે તાર
પુના સતારા પોચીયો, ગોવાને મલબાર
નડીઆદ નાંદોદને, નાગપુર નાશીક-

ત્રંબક, પંઢરપુરના, કહે થયું નહીં હાક.
 લાહોર લખનોર ગામ જે, ગીજની કાચુલ શહેર
 દીલ્લી આગ્રે જાણીયું સુરત બનીયો કેર.
 મુંબાઈ માહીમને વસઇ થાણામાં ગઇ વાત
 ત્યાંથી વિલાયત ગઈ, સુણજો મારા બ્રાત
 માતર મેમદાવાદને, ખેડા પામ્યું શોક,
 ડુંકપુર કકળે ધણું, વળી જત્રાણુ લોક
 ભરચને ખંબાત પણ દીલગીર થયું વિશેષ,
 જામનગરને દ્વારકાં, લાડી પ્રગટયો કલેશ
 કપડવણુજને ગોધરા, જુણાવાડા નેટ
 વાડાસીનોર હાસરા, આણુંદને ઉમરેક
 એક વિના ગામે ધણાં, રહી ગયાંજ અપાર
 જુજ ગણાવ્યાં આજ મેં, સમજી લેજો સાર
 કવર કચાડે તારથી, થયું સર્વને જાણુ,
 નારણુજ મુખથી વદે, સાંભળજો નીરવાણુ.

(છેલા પૃષ્ઠનો દોહરો.)

ત્રીજી ધાત સુરતની, આતો ગઇ છે હાલ
 પેહેલી બીજી જાણુજો, અગ્નિ કરી ઝાળ
 સજ્જન સર્વેને કહું, સુણીરે બની વાત,

